

аспектів, певним чином пов'язано з локалізацією ВПФ у корі головного мозку та викликає характерні труднощі. У зв'язку з цим обгрутована доцільність та певна послідовність надання різних видів педагогічної та психологічної допомоги. Порівняльні результати обстеження всіх груп за бально-рівневою шкалою представлені як у кількісному так і в якісному варіантах. З'ясовано, яким чином виявлені недоліки свідчать про системний характер порушення діяльності засвоєння і використання синтаксичного компонента мовленнєвої компетенції на імпресивному рівні та обгрутовані шляхи їх подолання, які потрібно враховувати під час розроблення відповідного модулю на формувальному етапі.

*Ключові слова:* імпресивний рівень, моторна алалія, синтаксис, сенсомоторний рівень, граматична структура, синтаксичні одиниці, синтаксичний компонент.

**Сорочан Ю. Б. Состояние сформированности синтаксического компонента речевой компетенции на импрессином уровне у младших школьников с моторной алалией.**

В статье рассматриваются результаты проверки сформированности синтаксического компонента речевой компетенции на импрессином уровне у детей младшего школьного возраста с моторной алалией. Осуществлен сравнительный анализ особенностей выполнения экспериментальных заданий, в зависимости от уровня речевого развития у детей: с нормальным речевым развитием (КГ №2), с ОНР III уровня (КГ №1) и младших школьников с моторной алалией (ЕГ). Проанализировано, что типичность допущенных ошибок в ЭГ зависит от степени органического поражения, что, согласно нейролингвистического и психоллингвистического аспектов, определенным образом связано с локализацией ВПФ в коре головного мозга и вызывает характерные трудности. В связи с этим обоснована целесообразность и определенная последовательность предоставления разных видов педагогической и психологической помощи. Сравнительные результаты обследования всех групп по бально-уровневой шкале представленные как в количественном так и в качественном вариантах. Выяснено, каким образом обнаруженные недостатки свидетельствуют о системном характере нарушения деятельности усвоения и использования синтаксического компонента речевой компетенции на импрессином уровне и обоснованных путях их преодоления, которые нужно учитывать во время разработки соответствующего модуля на формирующем этапе.

*Ключевые слова:* импрессиный уровень, моторная алалия, синтаксис, сенсомоторный уровень, грамматическая структура, синтаксические единицы, синтаксический компонент.

**Sorochan Y. B. Being of formed of sintasichnogo component of vocal jurisdiction in an impressivnom level for junior schoolboys with motor alaliya.**

In the article the results of verification of formed of syntactic component of vocal jurisdiction are examined at impressivnom level for the children of midchildhood with motor alaliy. The comparative analysis of features of implementation of experimental tasks is carried out, depending on the level of vocal development for children: with normal vocal development (KG №2), with GES level ( general exalation of speech KG №1) and junior schoolboys with motor alaliy (EG). It is analysed, that the typicalness of sufferet errors in EG depends on the degree of organic defeat, that, in obedience to neyrolingvisticheskogo and psycholinguistic aspects, it is definitely related to localization of HPF (higher psychical functions) in a cortex and causes characteristic difficulties. Expedience and certain sequence of grant of different kinds a pedagogical and psychological help is in this connection grounded. The comparative results of inspection of all groups on a ball-level scale are presented as in quantitative so in high-quality variants. It is found out how the found out failings testify to system character of violation of activity of mastering and use of syntactic component of vocal jurisdiction at impressivnom level and grounded ways their overcoming which need to be taken into account during development of the proper module on the forming stage.

*Keywords:* impressivnyy level, motor alaliya, syntax, sensomotorniy level, grammatical structure, syntactic units, syntactic component.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2014 р.

Статтю прийнято до друку 25.09. 2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Конопляста С.Ю.

УДК 378 (075. 8)

## ИНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПСИХОЛОГА

**Супрун Д.М.**

кандидат психологічних наук

Науковці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова накопичили значний досвід із практичного втілення у виховний процес студентів і слухачів теоретичних засад різних напрямів виховання. У державних документах з питань національної освітньої політики визначені пріоритетні ідеї змісту виховання особистості: ідеї свободи, рівності, національної та особистої гідності; формування працелюбності, взаємодопомоги і самодисципліни; бережливості; ставлення до свого життя та життя інших людей як до найвищої цінності.

З гуманістичних позицій визначено завдання змісту виховання в "Конвенції про права дитини" та "Декларації прав людини". У статті 29 зазначеної Конвенції вказано, що освіта дитини насамперед повинна бути спрямована на: а) розвиток особистості, талантів, розумових і фізичних здібностей у повному обсязі; б)

виховання поваги до прав і основних свобод, а також принципів, які проголошені у Статуті ООН; в) виховання у дитини поваги до батьків, її культурної самобутності, мови, до національних цінностей країни, в якій дитина мешкає, країни її походження і до цивілізацій, відмінних від її власної; г) підготовку дитини до свідомого життя у сучасному суспільстві в дусі порозуміння, миру, терпіння; д) виховання поваги до природи.

Засобом реалізації цих завдань, на погляд академіка В.М. Синьова, є засвоєння індивідом основ культури, як сфери духовного життя людей, що сприяє формуванню здібностей у особистості самостійно виробляти принципи своєї діяльності, поведінки, спілкування, орієнтуючись на кращі зразки загальнолюдської та національної культури. Тому зміст виховання особистості полягає в його змістовному наповненні, що передбачає формування інтелектуальної, моральної, екологічної, політичної, правової, економічної, комунікативної, естетичної, фізичної культури, а також культури праці, сімейних стосунків тощо [2, с. 95].

Серед різноманітних напрямів виховання провідним є розумове, оскільки саме розум разом із мораллю людини лежить в основі формування людської свідомості. За умов сьогодення швидко зростає загальний обсяг наукових знань. Є цілком обґрунтовані наукові твердження, що кожен вісім років він подвоюється. Отже, формування готовності людини до виконання своїх соціальних ролей, зокрема професійних, вимагає виховання прагнення і здатності особистості до невпинної роботи над собою через постійну самоосвіту, самозбагачення знаннями, вміннями та навичками. На практиці це завдання реалізується через розумове (інтелектуальне) виховання.

З позицій сучасної психології, розум – це сукупність пізнавальних процесів людини, серед яких найголовнішим є мислення. Інтелект розглядається психолого-педагогічною наукою як сукупність пізнавальних здібностей особистості, її готовності до теоретичного пошуку; уміння міркувати, тобто порівнювати, співставляти, деталізувати, аналізувати через зв'язки та закономірності явища, події, предмети, факти, всебічно їх оцінювати і, виходячи з узагальнень, самостійно робити логічні висновки. Керуючись зазначеними методологічними підходами, ми маємо всі підстави вважати, що “розумове” та “інтелектуальне” виховання є синонімічними поняттями, що охоплюють сферу формування пізнавальної діяльності.

Як свідчать результати досліджень фахівців в галузі педагогіки та психології, яку б галузь виховання ми не аналізували, завжди пізнавальний компонент є одним із найважливіших для досягнення мети виховання. Так моральне виховання обов'язково потребує від людини усвідомлення знань про моральні норми, вміння аналізувати ситуації, в які вона може потрапити і, орієнтуючись на певні знання, робити адекватний моральний вибір, а також вміння передбачати моральні наслідки своєї поведінки тощо. А цього людина здатна досягти лише завдяки здійсненню розумової діяльності.

Правове, естетичне, професійне, фізичне та інші напрями виховання, насамперед, озброюють людину відповідними гнучкими, узагальненими, трансферативними, тобто такими, що проєктуються в рішення у нестандартних ситуаціях, знаннями. А вироблення знань залежить від ступеня розвитку пізнавальних психічних процесів, тобто розуму. Невипадково видатний вітчизняний психолог Л.С. Виготський стверджував, що знати, як правильно себе поводити, ще не означає поводити себе правильно. Не можна не погодитись і з іншою тезою цього класика психології, що оздоровлення поведінки починається із оздоровлення мислення [3, с. 91]. Сучасник Льва Семеновича Виготського, академік І.П. Павлов розглядав розум як таку властивість людини, що допомагає співвідносити себе з оточуючим світом. Стосовно валеологічної складової виховання людини-особистості, то, насамперед, необхідно зазначити, що успіх у забезпеченні здорового способу життя досягається насамперед тоді, коли кожен сам свідомо обирає напрямок поведінки стосовно свого життя, зокрема, свого здоров'я. Для психологів (спеціальних, медичних) це положення набуває першочергової ваги, оскільки саме від ставлення до свого здоров'я багато в чому залежить виконання ними свого професійного обов'язку.

Серед найголовніших завдань розумового виховання в першу чергу необхідно виділити завдання, що полягає у формуванні активного, самостійного, творчого мислення. Ознаки такого мислення дуже взаємопов'язані, але не тотожні. Активне мислення не завжди може бути самостійним. Наприклад, коли людина уважно слухає те, що їй пояснюють, намагається зрозуміти інформацію – вона мислить активно, але, все ж таки, йде за поясненнями, доказами до інших людей. Отже ініціатива не належить їй. І лише за умови, коли людина сама робить спроби (за чийсь завданням чи з власної ініціативи) розібратися в матеріалі, знайти відповідь на те чи інше питання, усвідомити її як оригінальну, а не таку, що існує в готовому вигляді у певних джерелах інформації, сміливо можна стверджувати про наявність самостійного і, звичайно ж, активного мислення.

Проте і цей процес ще не є творчим. І лише тоді, коли людина власним розумом, співставляючи різну інформацію, доходить власним шляхом узагальнень і висновків до принципово нового знання, що раніше їй не було відоме, то таке мислення вже можна вважати творчим. У навчальних ситуаціях, коли людина відкриває для себе раніше їй невідоме, вживають термін “продуктивне” мислення, назва якого в першу чергу свідчить про те, що людина сама виробляє для себе продукт пізнавальної діяльності. Принципова різниця “творчого” мислення в

тому, що виробляється воно шляхом розумової діяльності, є принципово новим не тільки для цієї людини, а й для інших.

Наступним завданням розумового виховання є формування у людини фонду дієвих знань з різних галузей людської культури. Дієвість є головною ознакою таких знань. Наявність великого запасу знань ще не свідчить про їх дієвість, оскільки в окремих людей більшість їхнього потенціалу просто залишається нереалізованою, лежить, так би мовити, “мертвим капіталом”. У таких випадках носії значних нереалізованих знань лише відтворюють їх у разі потреби в пам’яті, але не здатні самостійно здобувати на їх основі нові знання, не вміють застосовувати свої знання на практиці, не здатні переносити їх у нові умови. Отже про розумову розвиненість людини свідчать лише дієві знання, тобто такі, які активно і адекватно використовуються в інтелектуальній і практичній діяльності, можуть творчо перероблюватися, слугують людині як “апперцептивна маса” для озброєння новими знаннями, для збагачення своєї інтелектуальної культури.

Ще одне завдання розумового виховання особистості полягає у формуванні культури інтелектуальної праці, до якої слід віднести: прийоми мислення, запам’ятовування, самостійну роботу з джерелами інформації, оформлення результатів своєї діяльності тощо. Чільне місце в цьому питанні повинно відводитись раціоналізації навчальної діяльності. Як специфічне, виділимо формування культури усного і письмового мовлення.

Розвиток пізнавальних інтересів як основних мотивів інтелектуальної діяльності становлять сутність зазначеного завдання інтелектуального виховання. На основі вирішення сукупності загальних завдань формується ціла низка основних комплексних якостей розуму особистості. На характеристиці окремих з них ми і зупинимось.

Найвагомішою серед них є характеристика глибини розуму, тобто здатності людини проникати у найбільш суттєве з того, що вона пізнає, відокремлювати його від побічного, другорядного та, абстрагуючись, узагальнювати головне. Протилежною цій якості є поверхневність розуму, коли людина задовольняється лише окремими поверхневими знаннями, не розкриваючи сутності глибинних процесів розуму.

Поряд з глибиною розуму велике значення для ствердження людської особистості має гнучкість розуму, що проявляється у здатності людини відмовлятися від звичних розумових дій, від стандартів, які закріпилися в минулому досвіді, якщо вони не ведуть до успішного вирішення завдання, в готовності шукати інші, оригінальні шляхи його розв’язання. Протилежним гнучкості розуму є така його якість, як інертність, тобто схильність до шаблону, нездатність до переключення на нові дії, нові ракурси розгляду явищ, як того вимагає сучасне життя.

Сталість розуму – це здатність людини зосереджено і цілеспрямовано вирішувати розумове завдання, утримуючи у свідомості всю сукупність суттєвих, головних ознак явища, над яким розмірковуємо, не відволікаючись на другорядне, випадкове, яке може відволікати від правильного шляху до істини. Протилежною категорією сталості розуму є його нестабільність – часте відволікання, ухилення від завдання під впливом випадкових компонентів.

Свідома розумова діяльність, на відміну від неусвідомленої, полягає у здатності людини виражати мовою (вербалізувати) процес своєї розумової діяльності – тобто обґрунтовувати процес вирішення інтелектуального завдання. Головною умовою у цьому випадку має бути усвідомлення причинно-наслідкових зв’язків між своїми розумовими діями та їх результатами.

Самостійність розумової діяльності проявляється в активному пошуці нових знань, нових способів вирішення завдань, в легкому сприйнятті допомоги у випадках, коли людина сама відчуває труднощі у виборі правильного рішення, в урахуванні своїх помилок і помилок інших, у самокорекції розумової діяльності. Протилежною категорією самостійності розуму є таке поняття як “наслідування”, що проявляється у намаганні копіювати вже відоме, орієнтуватися на допомогу ззовні, не вбачаючи, таким чином, чужі помилки.

Критичність розуму, тісно пов’язана з самостійністю і проявляється у намаганні самому переконатися у правильності матеріалу, що сприймається, за будь-яких обставин все “піддавати сумніву”. Додатковими важливими характеристиками розуму є його швидкість, наявність почуття гумору, як інтегрованої характеристики та ін.

З метою повнішого висвітлення важливості розумового виховання для формування особистості розглянемо три основні компоненти інтелектуального розвитку:

- зміст розумової діяльності, тобто фонд знань особистості;
- діяльнісний компонент інтелектуального розвитку;
- особистісні параметри розумової діяльності.

Характеризуючи зміст розумової діяльності, тобто “фонд” знань, варто згадати великого педагога К.Д. Ушинського, який підкреслював, що чим більше знань здобув розум і чим краще вони ним опрацьовані, тим він (розум) більш розвинений і міцний. Для того, щоб знання дійсно “працювали” на розумовий розвиток особистості, щоб вони стали внутрішніми регуляторами діяльності та поведінки, вони мають відповідати цілому ряду якостей.

Зупинимося на характеристиці головних із них:

- об'єктивність, тобто відповідність суб'єктивно засвоєних знань реальній дійсності (правильність знань);
- усвідомленість, коли знання опрацьовані мисленням, а не є механічно засвоєними;
- єдність узагальненості і конкретності, що спостерігається тільки тоді, коли якимось певним конкретним явищем людина може пов'язати із загальним поняттям, узагальненою закономірністю, і, навпаки, коли узагальнене правило, закон чи закономірність можуть бути підтверджені конкретним прикладом;
- повнота знань (на відміну від фрагментарності) характеризується не лише обсягом, а й всебічністю стосовно певного об'єкта чи цілої сфери знань;
- систематичність, що є упорядкованістю знань на основі встановлення зв'язків між ними; особлива роль в характеристиці систематичності належить наявності чи відсутності причинно-наслідкових зв'язків;
- міцність знань, що є здатністю зберігати у пам'яті і відтворювати на протязі тривалого часу необхідні знання;
- динамічність, що є здатністю до користування знаннями, переносити їх в аналогічні чи принципово нові ситуації.

Формування діяльнісного компоненту розумового розвитку реалізується за допомогою:

- формування правильних і усвідомлених способів виконання інтелектуальної діяльності, окремих дій та прийомів. Наприклад, порівняння за ознаками, що можна зіставляти та за суттєвими ознаками, за їх сукупністю тощо. Доречно використовувати прийоми встановлення причинно-наслідкових зв'язків, доведення прийоми постановки інтелектуальних запитань, висунення гіпотез тощо;
- формування цілеспрямованості та плановості у розумовій діяльності, що проявляється у вмінні планувати діяльність таким чином, щоб вона вела до визначеної мети;
- формування вмінь і навичок самоконтролю та самокорекції діяльності.

Процес виховання особистісних параметрів розумової діяльності, тобто тих факторів, що визначають ставлення до неї, реалізується через певну наукову систему. Форми прояву цього процесу проявляються через:

- формування позитивної мотивації (внутрішніх потреб) інтелектуальної діяльності, зокрема пізнавальних інтересів, постійної потреби у новій інформації. На закріплення позитивної мотивації в інтелектуальній діяльності повинні впливати й інші потреби – спілкування, самовдосконалення, переборення труднощів тощо. Великого значення набуває мотивація опосередковано-соціального характеру, що проявляється, передусім в усвідомленні соціальної значущості набуття знань і культури інтелектуальної праці. Не менш значущим є і творення безпосередньої близької мотивації, тобто постійне намагання досягти успіху як зовні, так і через внутрішнє "самосхвалення" від успішно вирішеного інтелектуального завдання;
  - формування критичності і самокритичності розуму, що пов'язане з розвитком чутливості до помилкової або не досить обґрунтованої інформації, намаганням дійти до істини, знайти переконливі аргументи, а також з розвитком вимогливого ставлення до власної розумової діяльності та її адекватної самооцінки;
  - формування інтелектуальної самостійності, потреби у постійних проявах власної позиції.
- Вищезазначене не заперечує зовнішню допомогу у процесі пізнавальної діяльності, творчості, але передбачає послідовне скорочення такої допомоги.

Розглянемо основні педагогічні умови розумового виховання особистості.

Головною умовою організації розумового виховання є те, що педагогічний процес повинен цілісно впливати на змістові, діяльнісні, особистісні компоненти інтелекту в їх системній єдності. Особливо треба наголосити на ролі психолога-педагога, функції якого не повинні обмежуватися лише викладом готових знань з дисципліни. Педагогічний досвід і спеціальні наукові дослідження засвідчують, що ефективність навчання значно підвищується, коли педагог, разом із традиційними формами викладу, спрямовує й процес самостійного відкриття учнями (студентами, слухачами) "таємниці знань" на основі оволодіння ними методики пізнання. Тільки правильно організоване навчання спроможне розвивати особистість [4, с. 93].

Не менш важливою за попередню є й педагогічна умова врахування індивідуальних і вікових особливостей розвитку вихованців. У педагогічному процесі доцільно органічно поєднувати принципи доступності інформації для розуміння і засвоєння з принципом високого рівня труднощів навчального матеріалу. Свого часу з цього приводу Лев Семенович Виготський зазначав: для того, щоб виховати і інтелектуально загартувати особистість, необхідно весь час пам'ятати про перепони [3, с. 7].

Найбільш методично виваженою педагогічною умовою засвоєння знань є те, що, з одного боку, матеріал адаптовано до можливостей вихованців, а з іншого – їх можливості розвиваються та удосконалюються, з метою уможливлення засвоєння матеріалу у неадаптованому вигляді. Розумове виховання повинно орієнтуватися на "зону найближчого розвитку" (на те, що вихованець вже виконує, хоча й за допомогою інших), враховуючи при цьому "рівень актуального розвитку" вихованців. За цих умов педагогічний процес стимулює розвиток.

Дотримання умови спрямування виховного процесу на формування у особистості вищих психічних функцій, що характеризуються усвідомленістю і довільністю, є однією із головних заporук педагогічного успіху [7, с. 4].

Наступною є умова формування продуктивного (творчого) мислення. Вона виникає завдяки поставленій проблемі у запропонованому інфоблоці, що не має готових рішень, а спонукає людину йти шляхом міркувань. Розвиток продуктивності мислення забезпечується постановкою перед вихованцями таких типів пізнавальних завдань, які вимагають:

- аналізу інформації з метою виділення в ній головного, встановлення її логічного складу (суб'єкт і предикати);
- порівняння об'єктів і явищ (схожість і розбіжність);
- виділення в об'єктах вивчення суттєвих ознак та відокремлення їх від несуттєвих;
- узагальнення на основі індуктивних умовиводів;
- конкретизації шляхом проведення дедуктивних умовиводів;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків у напрямках від наслідку до причини ("Чому?") і від причини до наслідку ("Що буде в результаті?"). Такий підхід забезпечує розвиток каузальності та логічності мислення;
- доведення та спростування;
- складання плану виконання завдання, тексту тощо;
- монологічного відтворення сукупності знань за логічною системою;
- критичності оцінки того, що сприймається;
- переносу знань у все більш віддалені умови, у порівнянні з тими, в яких вони вивчалися.

Постійне підтримування позитивного підкріплення успіхів вихованців у розумовій діяльності, розвитку їх пізнавальної самостійності, що становить сутність ще однієї важливої умови успішного виховання. Тому особливо цінним для нас є педагогічний досвід педагога-новатора В.О. Сухомлинського, який у праці "Серце віддаю дітям" неперевершено відтворив власне педагогічний процес стимулювання дитини до пізнання. В створеній ним "Школі радості" й закладалися підвалини формування світогляду людини – серцевини її розумової вихованості [5, с. 29].

Успіхи в реалізації завдань розумового виховання стануть відчутними тільки за умови, коли воно буде повністю підпорядковане ідеї розвитку системи пізнавальних психічних процесів особистості майбутнього психолога (сприймання, відчуття, мислення, мовлення, пам'ять, уява тощо). Ця умова стає реалізованою лише за обставин творчої співпраці головних сфер діяльнісного виховання (сім'ї, школи, закладів професійної освіти, ВНЗ тощо). [4, с. 9].

Перспективою нашого наукового пошуку у сфері інтелектуального розвитку людини є розробка мотиваційних засад до зазначеного розвитку.

#### ЛІТЕРАТУРА

**1.Ананьев В.А.** Введение в психологию здоровья. – СПб.: Изд-во БПА, 1998. – 283 с. **2. Барко В. І.** Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості: [Методичні рекомендації для практикуючих психологів] / Барко В. І., Панок В.Г. – Київ – Тернопіль: Видавничий відділ ТЕІПО, 2000. – 300 с. **3. Выготский Л.С.** Педагогическая психология – М.: Просвещение, 1991. **4. Сухомлинский В.А.** Об умственном воспитании – К.: Рад. школа. 1983. **5. Сухомлинський В.О.** Серце віддаю дітям. – К.: Рад. школа, 1972. **6. Cecil H. Patterson and C. Edward Watkins, Jr.** "Theories of Psychotherapy", 5th ed., New York: Holt, Rinehart and Winston, 1997. – 169 p. **7. Heider F.** The Psychology of Interpersonal Relations. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1958. – 179 p.

#### REFERENCES

**1.Ananiev V.A.** Vvedeniye v psihologiju zdorovja. – SPB.: Izd-vo BPA, 1998 – 283 s. **2. Barko V.I.** Psychologo-pedagogichna diagnostika tvorchoho potentsialu osobistosti: [Metodichni rekomendatsiyi dlya praktikuyuchih psyhologiv] / Barko V.I., Panok V.G. – Kiyiv – Ternopil: Vidavnicхий viddil TEIPO, 2000. – 300 s. **3. Vigotskiy L.S.** Pedagogicheskaya psihologiya – M.:Prosvescheniye, 1991. **4. Suhomlynskiy V.A.** Ob umstvennom vospitanii – K.: Rad. shkola. 1983. **5. Suhomlynskiy V.A.** Serce viddayu dityam. – K.: Rad. shkola. 1972. **6. Cecil H. Patterson and C. Edward Watkins, Jr.** "Theories of Psychotherapy", 5th ed., New York: Holt, Rinehart and Winston, 1997. – 169 p. **7. Heider F.** The Psychology of Interpersonal Relations. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1958. – 179 p.

#### Супрун Д.М. Інтелектуальний компонент становлення особистості психолога

У статті аналізуються практичні аспекти розвитку інтелектуального виховання як базової умови формування особистості. Висвітлено сутність та компоненти "продуктивного" мислення у психологів. Розглядаються різні започатковані у психолого-педагогічній науці підходи до розкриття характеристик розуму та інтелекту людини. З'ясовано стан проблеми інтелектуального виховання у психологів (спеціальних, медичних).

Особлива увага приділяється теоріям пошуку та розробки критеріїв інтелектуального виховання, оптимального комплексу методів здійснення психологічної діагностики, що обумовлює визначення рівня розвитку інтелекту, розробці

програми розвитку зазначеного компоненту виховання та визначенню психологічної ефективності розробленої програми вдосконалення діяльності психологів (спеціальних, медичних) щодо нього.

Аналізуються теоретичні та практичні засади психологічної допомоги людині, яка прагне стати особистістю через опанування основами розумової діяльності в усіх сферах свого життя, зокрема і в валеологічній.

З метою розвитку "продуктивного" мислення розроблена база завдань, спрямована на встановлення якісних змін в розвитку певних сторін та проявів психічної діяльності психологів (спеціальних, медичних), якою забезпечується їх життєве самовизначення, цінності та система ціннісних орієнтацій, спрямування та усвідомлення потреб, мотивів та інтересів, суб'єктивність поведінки, здатність до відповідальних, самостійних дій та до адекватного реагування у різноманітних життєвих ситуаціях. Доведений тісний зв'язок здорового стилю життя психологів (спеціальних, медичних) з такими особистісними характеристиками, як адекватна самооцінка, самосвідомість, самоаналіз, соціальні цінності, направлені на справу, креативність, відповідальність, соціальна адаптованість, саморегуляція.

*Ключові слова:* особистість, інтелект, розум, валеологія, виховання, система цінностей, "продуктивне" мислення.

#### **Suprun D.N. Intellectual component of identity formation of a psychologist**

В статье анализируются практические аспекты развития интеллектуального воспитания как базового условия формирования личности. Освещены сущность и компоненты "продуктивного" мышления у психологов. Рассматриваются различные заложенные в психолого-педагогической науке подходы к раскрытию характеристик разума и интеллекта человека. Освещается состояние проблемы интеллектуального воспитания у психологов (специальных, медицинских).

Особое внимание уделяется теориям поиска и разработки критериев интеллектуального воспитания, оптимального комплекса методов осуществления психологической диагностики, обуславливает определение уровня развития интеллекта, разработке программы развития указанного компонента воспитания и определению психологической эффективности разработанной программы совершенствования деятельности психологов (специальных, медицинских).

С целью развития "продуктивного" мышления разработана база заданий, направленная на установление качественных изменений в развитии определенных сторон и проявлений психической деятельности психологов (специальных, медицинских), которой обеспечивается их жизненное самоопределение, ценности и система ценностных ориентаций, направления и осознания потребностей, мотивов и интересов, субъективность поведения, способность к видовой ответственности, самостоятельным действиям и к адекватному реагированию в различных жизненных ситуациях. Доказана тесная связь здорового образа жизни психологов (специальных, медицинских) с такими личностными характеристиками, как адекватная самооценка, самосознание, самоанализ, социальные ценности, направленные на дело, креативность, ответственность, социальная адаптированность, саморегуляция.

*Ключевые слова:* личность, интеллект, ум, валеология, воспитание, система ценностей, "продуктивное" мышление.

#### **Suprun D.M. Intelligent component of psychologist's identity formation**

This article analyzes the practical aspects of intellectual education as a basic condition of identity formation. Article deals with the nature and components of the "productive" thinking in psychology. Various science approaches launched in psychological and pedagogical to disclosing the characteristics of the mind and intellect of man are researched. It was shown state of the problem of intellectual education of psychologists (special, medical).

Special attention is given to theories of exploration and development criteria of intellectual education, optimal methods complex of psychological diagnosis, which makes determining the level of intelligence, the development program for the development of this component of education and the definition of psychological effectiveness of programs designed to improve the activities of psychologists (special, medical) to it. The theoretical and practical foundations of psychological assistance to a person who aspires to become a person through mastering the basics of intellectual activity in all areas of their lives, including in valeological.

In order to develop "productive" thinking database design tasks aimed at establishing qualitative changes in the development of certain parties and manifestations of mental activity psychologists (special, medical), which ensured their life of self-values and system values, orientation and awareness of the needs, motivations and interest, bias behavior, ability to responsibility, act independently and to react adequately in different situations. Proven close relationship healthy lifestyle psychologists (special, medical) such personal characteristics as adequate aдекватnay self-esteem, self-awareness, introspection, social values aimed at business, creativity, responsibility, social adaptability, self-regulation.

*Keywords:* personality, intelligence, mind, valueology, education, values, "productive" thinking.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2014 р.

Статтю прийнято до друку 25.09. 2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Тарасун В.В.

УДК 376-056,264:81'233

## **НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ДИСГРАФІЄЮ**

**Тенцер Л.В.**

Читання і письмо як види мовленнєвої діяльності відіграють особливе значення в когнітивному розвитку дитини, стають основою для здобуття нею знань, умінь та навичок з різних предметів шкільного циклу та забезпечують її нормальну соціальну адаптацію в суспільстві. Писемне мовлення – це складна мовленнєва дія, особливістю якої є її більш пізня поява у